

10. Viestejä pulloissa ja kulttuureissa

Referaatti teoksesta Sharples, M. 1998. *How We Write*. Lontoo: Routledge. 153–167

Luku 10: “Messages in bottles and cultures”

Kirjoittajan kommunikointia lukijoidensa kanssa voi tarkastella kuin pullopostia. Kirjoittajan laatima viesti kulkeutuu valitun mediumin kautta lukijoille, jotka tulkitsevat sen ja kirjoittajan tietämys välittyy heille. Tämä ei kuitenkaan takaa, että välitetty tieto on lukijalle kiinnostavaa, hyödyllistä tai edes ymmärrettävää. (Sharples 1998: 153). Viesti muodostaa linkin mielten välille. Mitä läheisempiä kirjoittaja ja lukija ovat ajan ja kulttuurin kontekstissa, sitä enemmän heillä on yhteistä, ja kommunikaatio on helpompaa. Suurempi etäisyys puolestaan hankaloittaa lukemista. (Sharples 1998: 154). Viesti ei näin ollen ole tarkasti määritelty, persoonaton kokonaisuus; se on kirjoittajansa ja lukijansa kulttuurien muokkaama. (Sharples 1998: 155).

Dialogi kuitenkin edellyttää kaksi osapuolta. Sharples luettelee kolme eri dialogimuotoa, jotka voivat syntyä kirjoittajan ja lukijan välille. Näistä ilmeisin on lukijan suora vastaus tekstiin eli palaute (esimerkiksi opettajan kommentit palautettuun esseeseen). Tämän taustalla on kuitenkin ajatus, että kirjoittaja välittää tiedon sellaisena kuin se on; totuuden kertominen on kirjallisen tradition perusta. 1800-luvun kirjallisuuskriitikoiden silmissä suuri kirjoittaja on erityisen herkkätuntoinen ja voi välittää täten tekstin kautta maailmaa koskevia totuuksia, jotka jäisivät muuten lukijalta pimennon. Tällainen ajattelutapa kuitenkin mahdollistaa myös sen, ettei ihanteellista, näkökulmasta riippumatonta näkemystä maailmasta voi olla; on vain useita erilaisia näkökulmia. (Sharples 1998: 156).

Tieteellisestä näkökulmasta pelkästään tulkinnanvarainen tieto voi olla ongelmallinen. Bahtin ratkaisee ongelman erottamalla toisistaan luonnontieteet ja ihmistieteet, joista edellisissä osapuolina ovat tutkija ja mykkä objekti, josta objektista pyritään saamaan tietoa, kun taas ihmistieteissä dataa kerätään tutkimuskohteiden (ihmisten) itse laatimista teksteistä. Bahtinin mukaan tekstiin voi kuulua ajatuksia, puhetta, eleitä ja toimia, joita kaikkia tulkitaan subjektiivisesti jotta toista osapuolta/osapuolia voisi ymmärtää. Tulkinta on jatkuvaa ja molemminpuolista. Dialogi on näin ollen ainoa tapa ymmärtää henkilöitä [kirjoittajia] ja heidän avautuvia tekstejään. (Sharples 1998: 156–157).

Sekä kirjoittamista että lukemista muokkaa konteksti, sekä omakohtaiset fyysiset, henkiset ja sosiaaliset resurssit, että laajemmat, kulttuuriset arvot ja vaikutukset. Tämä pätee niin tieteellisiin teksteihin kuin myös henkilökohtaisempiin, ilmaiseviin teksteihin. Jälleen on olennaista tehdä ero luonnollisen maailman ja ihmisten tuottamien tekstien välillä. Sharples käyttää esimerkkinä tietokoneen

käyttöohjetta, joka kuvaa laitteen toimintatapoja. Koneen toimintamalli on sosiaalisesti neutraali, mutta se itse on sosiaalinen konstruktio, jonka luojat pyrkivät saavuttamaan sillä menestystä, ja ohjeet pyrkivätkin ohjeistuksen ohella ylistämään tuotetta kuluttajille. Jotta kirjoittajat ja lukijat pystyisivät kommunikoimaan tehokkaasti, on heidän tehtävä yhteistyötä ja käytävä keskenään dialogia luodakseen yhteisen merkityksen. Dialogi on keskeinen rakennuspalikka, mikäli Bahtinin näkemys on totta, ja jopa ”objektiivisen” tekstin tarkoitus on kommunikoida, ei välitä totuutta (sanojen ollessa aina ihmisten kulttuurin merkityksellistämisiä). (Sharples 1998: 157–158).

Toinen dialogin muoto on sisäinen dialogi, jossa kirjoittaja aktiivisesti odottaa ja ennakoii lukijan vastausta, ja muokkaa jo kirjoitusvaiheessa tekstiä lukijaa silmällä pitäen, selittäen kulttuurisia eroja ja jättäen pois yhteiseksi miellettyä tietoa. Sisäinen dialogi ohjautuu lukijaa kohti ja takaperin sanoihin, käsitteisiin ja toimiin, jotka muokkaavat tämänhetkistä ymmärrystämme. Se vie kirjoittajan pohdiskeluihin sanojen luonteesta ja merkityksistä, ja joillekin se on jatkuva ongelma, sillä se herättää huolestumaan kirjoitettujen sanojen saamasta tulkinnasta ja vastaanotosta. Tämän ongelman kirjoittaja ratkaisee nojaamalla tiettyyn ideologiaan, joka koostuu ihmisen ymmärrykseen ja tekoihin vaikuttavista kulttuurisista ja sosiaalisista oletuksista. Ideologia on lyhyesti sanottuna ihmisen omakohtainen tapa nähdä maailma, ja toisen ideologiaan astuminen ja siitä autenttisesti kirjoittaminen on näin ollen hankalaa. Sitä voi tulkita vain tarkastelemalla ja tulkitsemalla, mikä ei koskaan ole neutraalia toimintaa. Ihminen ei voi tietää toisen tuntemuksia, vaan voi vain ymmärtää tämän kokemusta. Kirjoittajat pyrkivät siis analysoimaan omia kokemuksiaan suhteessa toisten ihmisten tekoihin, sisäistävät ne kirjoittamisresursseina, ja analysoivat sitten kirjoitetun tuotoksen uudelleen nähdäkseen, miten se sopii heidän ymmärrykseensä maailmasta. (Sharples 1998: 158–159).

Kolmas dialogimuoto on kirjoittajan ja yhteiskunnan välinen. Ihminen on ympäröivään kontekstiinsa sidoksissa. Käsitetilat (*conceptual spaces*) ovat sosiaalisia konstruktioita, ja oma ideologia näyttäytyy sanavalinnoissa ja niille annetuissa merkityksissä. (Sharples 1998: 159). Sanat eivät ole koskaan neutraaleja. Sharples'n esimerkki on Linda Flowerin kuvaama projekti, jossa englannin kieli lajiteltiin keskustelussa ”standardiksi englanniksi” (Standard Written English) ja ”mustaksi englanniksi”, ja ihmisten on käytettävä kieltä valitessa tilannetajua. ”Mustalla englannilla” ei kuitenkaan ole mitään ”oikeaa” merkitystä – jokainen voi muodostaa siitä merkityksen, joka on sekä omakohtainen että sosiaalisesti rakennettu. Merkitystä antaa myös se, kuka termiä käyttää (valkoinen akateemikko). (Sharples 1998: 160–161).

Tämä pätee kirjoittamiseen siinä missä puhumiseenkin. Ero on siinä, että teksti ei voi muokkautua jälkeensä. Yhteiskunta voi läpikäydä muutoksia, mutta jo kirjoitettu teksti on mikä on. Muuttamatonta tekstiä tulkitaan uusiksi, ja johtopäätöksiä vedetään sen merkityksestä ja sen kirjoittajasta. Menneistä kirjailijoista tiedetään ennen kaikkea heidän jälkeen jättämänsä aineisto, joka on pulmalista sekä kirjoittajalle että lukijalle. Kuinka kirjoittaa tavalla, jota ei myöhemmin tulkita väärin, ja kuinka ymmärtää kirjoittajan tarkoitus, jos ainoa todistuskappale on teksti jota jatkuvasti tulkitaan uudelleen? Tämä on mahdotonta. Kaikki kirjoitettu tulkitaan lopulta toisten ideologioiden mukaan. (Sharples 1998: 161).

Tämä poststrukturalistinen analyysi on vienyt kirjoittajilta uskon kielen luotettavuuteen ja tekstiin tiedon välityskanavana. Kirjoittaja ei ole enää tekstinsä herra; nyt lukijat voivat etsiä siitä mitä merkityksiä vain haluavat. Kyseenalaistamatonta tietoa ei ole; kaikki on lopulta sosiaalista konstruktioita. Sharples huomauttaa myös, että mikäli selkeää ”viestiä pullossa” ei ole, jos esimerkiksi genren määrittävät sisältö, tyyli ja rakenne riippuvat kirjoittajan ja lukijan kulttuureista, genre itse hajoaa epämääräisyyteen. Sharples’n käyttämä esimerkki on Lewis Carrollin pilkkaversio viktoriaanisesta runosta *Speak Gently*. Luokitus ”1800-luvun lastenkirjallisuus” on harhaanjohtava, sillä Carrollin runo on satiiri, josta lapsi- ja aikuislukijat voivat eri tavalla nauttia. Nykyajan yleisö tiedostaa myös Carrollin mullistavan, satirisoivan vaikutuksen aikansa lastenkirjallisuuteen ja lukee runoa siinä valossa. (Sharples 1998: 162–163).

Poststrukturalismi vaikuttaa tekstikategorioiden lisäksi myös merkitykseen, joka muokkautuu lukijan kulttuuristen odotusten mukaan. Kirjoittaja ei voi kirjoittaa universaalista totuutta vaan vain oman näkökulmansa, joka voi olla hyvinkin rajoittunut. (Sharples 1998: 164). Tämä luo ajatuksen, etteivät kirjoittajat niinkään kuvaa yhteiskuntaa vaan keksivät sen ja sisustavat sen omilla moraalisilla, esteettisillä ja poliittisillä näkemyksillään. Tätä ajatusta vastaan sotivat kuitenkin se, että (1) menneisyydestä on useita lähteitä; yhteen ei tarvitse rajoittua, ja (2) kirjoittajat eivät tietoisesti pyri muokkaamaan lukijoidensa mieltä tai historiaa. Vaikka universaaliin totuuteen ei voi yltää, kirjoittajan tulisi edistää ymmärrystä, ja täten (1) olla esittämättä faktana uskomusta, mitä ei pidetä faktana, (2) perustella ja oikeuttaa väittämänsä, (3) vedota lähteisiin, (4) tarjota kaikki keskeinen tieto faktoja valikoimatta, (5) tiedostaa argumentin rajat, ja (6) esittää teksti muodossa, joka avustaa lukijaa eikä johda tätä harhaan. Näiden periaatteiden tarkoituksena ei ole luovuuden kahlitseminen, vaan tehdä kirjoittajalle tietäväksi, mitä lukijat tuotteelta odottavat. (Sharples 1998: 165).

Sosiaalisia rajoitteita on kahdenlaisia: ne, jotka tekevät tuotteesta mukavamman, ja ne, jotka ylläpitävät suunnitellun tuotteen tasoa. Kirjoittaja voi luoda tietoisesti tekstin, joka on hankalaa luettavaa joko aihepiirinsä puolesta tai koska se rikkoo normeja. Se eroaa kuitenkin merkittävästi siitä, jos kirjoittaja luo tietoisesti faktoja vääristelevän tekstin, lähteet ja lukijan sivuuttaen. (Sharples 1998: 166 – 167).